

Vpliv glasbe na otroke s težjo in težko motnjo v duševnem razvoju

Ana Medved¹

Dr. Erna Žgur

Univerza v Ljubljani,
Pedagoška fakulteta Kardeljeva ploščad 16,
1000 Ljubljana

erna.zgur@pef.uni-lj.si

Brina Jež Brezavšček

Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakul-
teta Kardeljeva ploščad 16, 1000 Ljubljana

brina.jez@guest.arnes.si

Effect of Music Intervention on Children with Severe or Profound Intellectual Disabilities

Izvleček

Prispevek nam približa spoznanja o učinkovitosti izbranih glasbenih dejavnosti pri razvijanju socialnih veščin otrok z motnjami v duševnem razvoju.

Glasba otrokom z motnjo v duševnem razvoju pomeni sredstvo za pomoč pri razvijanju celostnega razvoja, kamor sodijo tudi socialne veščine, ki jih otroci z motnjo v duševnem razvoju ne usvojijo spontano, ampak se jih morajo naučiti postopno.

Z vključevanjem glasbenih dejavnosti pri razvijanju socialnih veščin otrok z motnjami v duševnem razvoju smo v okviru magistrskega dela na Pedagoški fakulteti v Ljubljani izvedli petnajst srečanj v zavodu za vzgojo in izobraževanje otrok s posebnimi potrebami. Naš cilj je bil s pomočjo glasbenih dejavnosti razvijati specifične socialne veščine v skupini otrok s težjo in težko motnjo v duševnem razvoju, ki so vključeni v posebni program vzgoje in izobraževanja. Obenem pa smo pri njih želeli z glasbenimi dejavnostmi dvigniti raven glasbenega izražanja in izražanja prijetnih čustev.

Ključne besede: poseben program vzgoje in izobraževanja, otroci s posebnimi potrebami, glasbene dejavnosti.

¹ Ana Medved (2017), Spodbujanje glasbenega izražanja, socialnih veščin in izražanja čustev z glasbenimi dejavnostmi pri otrocih s težjo in težko motnjo v duševnem razvoju. Magistrsko delo. Mentorica: izr. prof. Brina Jež Brezavšček; somentorica: doc. dr. Erna Žgur.

Abstract

This paper presents findings on the effectiveness of specific musical activities in the development of social skills in children with intellectual disabilities.

The use of music promotes the holistic development of children with intellectual disabilities, including their social skills, which do not develop naturally and must be learned gradually.

As part of our master's thesis at the Faculty of Education in Ljubljana, we conducted fifteen meetings in a special needs institution in order to integrate musical activities in the development of social skills in children with intellectual disabilities. Our goal was to develop specific social skills through musical activities in a group of children with severe and profound intellectual disabilities included in a special education programme. At the same time, we wanted to raise the level of musical expression and the expression of pleasant emotions through musical activities.

Keywords: special needs education programme, children with special needs, musical activities.

Uvod

Ko pomislimo na glasbo v šoli, se nam najprej utrne misel o notnem črtovju, notah in vseh drugih teoretičnih vsebinah, povezanih z glasbo. Glasba pa poleg vsega, kar si pod tem pojmom predstavljamo, zaobsega tudi dragoceno pomoč. Raziskave kažejo (Coyle, 2011; Hallam, 2010; Stergar, 2002), da si z njo lahko marsikdo pomaga do izboljšanja življenjskih veščin. Sem sodijo tudi otroci z motnjo v duševnem razvoju, ki lahko v okviru pouka doživljajo glasbo na poseben način. Otroci s težjo in težko motnjo v duševnem razvoju se s pomočjo glasbe lahko urijo v različnih socialnih veščinah, kar jim bo v pomoč v vseh obdobjih življenja; pri tem pa pričakujemo različne ravni uspešnosti in napredka glede na njihove intelektualne sposobnosti.

Motnje v duševnem razvoju

Za motnje v duševnem razvoju so značilni primanjkljaji pri intelektualnem delovanju in prilagojenem vedenju² pri eni ali več vsakodnevnih dejavnostih konceptualnega, praktičnega in socialnega področja (Marinič idr., 2015). Otroci z motnjo v duševnem razvoju imajo tako posledično nižje razvite govorne, gibalne, socialne in čustvene sposobnosti (Žgur, 2007).

Motnje v duševnem razvoju delimo na štiri stopnje: lažjo, zmerno, težjo in težko. Z vsako naslednjo stopnjo motenj v duševnem razvoju se potrebe in prilagoditve povečujejo, zmožnosti pa zmanjšujejo (Marinič idr., 2015).

Glede na naravo prispevka bomo v nadaljevanju bolj podrobno opisali delovanje otrok s težjo in težko motnjo v duševnem razvoju.

Otroci s težjimi motnjami v duševnem razvoju skoraj vedno kažejo zgodnjo zakasnitev pri temeljnih razvojnih mejnikih, kot sta sedenje in hoja. S konkretnim in postopnim učenjem se naučijo opravljati najenostavnejša opravila. Pri skrbi zase velikokrat potrebujejo pomoč drugih ljudi. Razumejo preprosta sporočila in se nanje odzivajo. Naravnani so na ožje okolje, v katero spadajo njihovi starši, sorojenci in vrstniki.

Otroci s težkimi motnjami v duševnem razvoju skoraj vedno kažejo znake bioloških nepravilnosti in zdravstvenih težav, ki so posledica nevroloških okvar. V obdobju šolanja lahko sodelujejo pri posameznih dejavnostih, pri čemer potrebujejo stalni nadzor, vodenje, nego in pomoč. Otroci lahko sedijo, posnemajo zvoke, razumejo preprosta navodila in prepoznajo znane ljudi ter so sposobni opravljati enostavnejša opravila. V to

2 Konceptualne spretnosti prilagajanja: akademske in spoznavne veščine ter komunikacija. Socialne spretnosti prilagajanja: spretnosti posameznika v socialnih situacijah. Praktične spretnosti prilagajanja: samostojnost v vsakodnevnih situacijah.

skupino motenj spadajo posamezniki, ki ne zmorejo vzpostavljati in ohranjati socialnih odnosov z drugimi ljudmi ter živijo v svojem svetu (Marinič idr., 2015).

Ceprav nekateri otroci z motnjo v duševnem razvoju naredijo velik napredek v prilagoditvenem vedenju, motnja v duševnem razvoju omejuje posameznike v vseh obdobjih življenja (Bernheimer idr., 2006). Zato jim je za njihovo boljše funkcioniranje treba omogočiti čim več različnih izkušenj in ustrezne, pravočasne ter strukturirane oblike pomoči na vseh področjih delovanja, ki bodo učinkovale z zadostnim ponavljanjem ter postopnim prenosom naučenih veščin v vsakodnevne situacije. Ob tem je treba vključiti tudi močna področja, ki tvorijo oporni steber, na katerem se gradijo nove veščine, bistvene za življenje (Žgur, 2013).

Učinki glasbe pri otrocih z motnjo v duševnem razvoju

Glasba pomeni otrokom z motnjo v duševnem razvoju edinstven način izražanja sebe, svojih čustev, in je zanje enkratno področje, na katerem so prav tako uspešni kot otroci značilnega razvoja,³ saj se glasbene dejavnosti prilagodijo vsakemu posamezniku glede na njegove zmožnosti (Zanjekovič, 2012). Prav tako je lahko eden močnih elementov, ki jim pomaga pri razvijanju motoričnih, kognitivnih, čustvenih in socialnih veščin (Pepelnak Arnerić, 1997). Glasba tako omogoča izražanje sebe, vzpostavljaje odnosov z drugimi ljudmi in iskanje smiselnega, prijetnega načina komuniciranja (Carlson, 2013). Pri tem je treba poudariti, da se pozitivni učinki glasbenih dejavnosti pojavijo pri otrocih z motnjo v duševnem razvoju, če v glasbi uživajo. Takrat je glasba zanje motivacijsko sredstvo, s katerim lahko razvijajo nekatere veščine (Hallam, 2010). Glasbene dejavnosti, namenjene razvijanju socialnih veščin pri otrocih z motnjo v duševnem razvoju, so večinoma sestavljene iz glasbenodidaktičnih iger, ki vsebujejo elemente petja, igranja na glasbila in glasbenega ustvarjanja.

Izkušnje, pridobljene z glasbenim izražanjem, so pomembne tudi za čustveni razvoj otrok z motnjo v

duševnem razvoju (Stergar, 2002). Glasba prinaša čustvene odzive pri otrocih z motnjo v duševnem razvoju tako kot pri vseh drugih ljudeh. Z glasbo lahko izražajo svoja čustva, ne da bi pri tem uporabili besede, s tem pa krepijo tako čustveni kot socialni razvoj.

Glasbene dejavnosti delimo na izvajanje (petje, igranje na glasbila), ustvarjanje in poslušanje glasbe (Borota, 2013).

Petje in poslušanje petja sta pogosto otrokovi prvi izkušnji z glasbo. Učenje petja se pri otrocih z motnjo v duševnem razvoju izvaja po korakih. Najprej pesem poslušajo, nato začnejo k njej pripevati po en zlog, kasneje besedo (Stergar, 2002).

Z igranjem na glasbila otroci razvijajo ustvarjalnost, koncentracijo in pozornost ter vzpostavijo komunikacijo in sodelovanje pri igranju v skupini (Pepelnak Arnerić, 1997). Igranje na glasbila je lahko zahtevnejše od petja in poslušanja glasbe, saj od otrok zahteva večinoma večjo zbranost in dobre motorične spretnosti. Zaradi omejitev na motoričnem področju je treba otrokom z motnjo v duševnem razvoju izbrati primerna glasbila glede na njihove potrebe in zmožnosti (na primer zvončke, ropotulje) (Pogorevc Jakop, 2000).

Glasbeno ustvarjanje je del otrokovega razvoja in je spontana dejavnost, ki pa se kasneje razvija in širi z ustvarjalnimi dejavnostmi (Oblak, 2000). Z glasbenim ustvarjanjem je mogoče izražati čustva, vzpostavita se komunikacija in interakcija med sodelujočimi v skupini (Belak Ožbolt, 1998). Otroke z motnjo v duševnem razvoju se spodbudi h glasbenemu ustvarjanju z neposrednimi glasbenimi izkušnjami, ki jih pridobijo z dejavno udeležbo v različnih glasbenih dejavnostih.

Poslušanje je glasbena dejavnost, ki nastopa samostojno ali kot del izvajanja in ustvarjanja (Borota, 2013). Poslušanje glasbe, predvsem pomirjujoče glasbe, lahko privede do sproščanja napetosti in znižanja frekvence srčnega utripa (Kuhn, 2002), kar je podlaga za uspešno učenje. Pri otrocih z motnjo v duševnem razvoju je najbolj učinkovito poslušanje v živo izvedene glasbe, saj pri njih vzbudi večje čustvene odzive, pozornost pri poslušanju glasbe in izdatnejši interes (Stergar, 2002).

3 Otroci, pri katerih se kognitivno, motorično, socialno in čustveno področje razvijejo tako kot pri večini.

Umiritev z glasbo in masažo ob koncu srečanja
(foto: Kamila Holla)

M. Voglar (1989, str. 157) je opredelila glasbeno-didaktične igre kot »posebno vrsto didaktičnih iger z nalogami, ki zahtevajo in hkrati razvijajo neke duševne funkcije, dejavnosti in sposobnosti, ki so potrebne za dojemanje, doživljanje, poustvarjanje in ustvarjanje glasbe, z otrokom privlačno vsebino in s pravili, ki so lahko bolj ali manj izrazita in zahtevna.« (Voglar, 1989, 157) Otroke z motnjo v duševnem razvoju takšne glasbene dejavnosti motivirajo za dejavno sodelovanje, s katerimi razvijajo socialne veščine, ki so pomembne za kakovost življenja (Zanjekovič, 2012).

Ključ do uspeha

Pri načrtovanju glasbenih dejavnosti je treba upoštevati čustveni, socialni, kognitivni in motorični razvoj vsakega posameznika v skupini. Na podlagi posameznikovih želja, potreb, zmožnosti in glede na dane podatke je treba oblikovati glasbene dejavnosti, ki bodo v danih okoliščinah z načrtovanimi cilji izboljšale določena področja posameznikovega razvoja (Belak Ožbolt, 1998).

Najprej mora izvajalec glasbenih dejavnosti pridobiti pozornost otrok z motnjo v duševnem razvoju, kar mu bo omogočalo njihovo sodelovanje (Lathom Rancocy, 2002). Izvajalec naj načrtuje odmore in jih vključi, kadar postanejo otroci utrujeni. Lahko jim pripravi slikovni prikaz, ki ponazarja, kdaj bo konec posameznega srečanja, na primer uro, stoparico ali peščeno uro, ki jo naravnajo sami (Watson, 2007).

Glasbene dejavnosti se z otroki z motnjo v duševnem razvoju običajno izvajajo v majhnih skupinah (do

šest oseb). Otroci se morajo pri sodelovanju v glasbenih dejavnostih počutiti varno in v njih uživati. Vedno se začne z izvajanjem lažjih glasbenih dejavnosti. Sledi naj nadaljevanje s težjimi dejavnostmi, s katerimi otroci razvijajo načrtovane veščine. S poznavanjem posameznikovih interesov, prilagoditev in potreb lažje načrtujemo dejavnosti, s katerimi želimo razviti določene veščine.

Pomembno je, da izvajalec za uspešno sodelovanje otrok z motnjo v duševnem razvoju ustvari prijetno okolje in oblikuje dobre odnose (Schalkwijk, 1994). Če je na začetku na vrsti glasbena dejavnost, ki jo otrok pozna, mu je s tem omogočen vstop v znano in predvidljivo okolje (Watson, 2007).

Opis in cilji raziskovalne naloge

V okviru magistrskega dela na Pedagoški fakulteti v Ljubljani na študijskem programu Specialna in reha-

bilitacijska pedagogika smo s študijo primera raziskali, ali se pri dveh devetletnikih, deklici s težjo in dečku s težko motnjo v duševnem razvoju, z izvajanjem petnajstih glasbenih delavnic, ki so vključevale igranje na glasbila, poslušanje glasbe, ustvarjanje ter glasbenodidaktične igre, spodbujajo izbrane štiri socialne veščine (pozdravljanje, vzpostavitev očesnega in telesnega stika, upoštevanje navodil in pravil ter sodelovanje), glasbeno izražanje ter izražanje prijetnih čustev.

Glasbene delavnice sem izvajala s skupino štirih otrok s težjo in težko motnjo v duševnem razvoju, ki so vključeni v oddelek prve stopnje posebnega programa vzgoje in izobraževanja. Pri delavnicah je sodelovala tudi njihova specialna pedagoginja in varuhinja negovalka. Glasbene delavnice sem izvajala strnjeno en mesec, v jutranjih urah. Ure, ki so trajale po 30 minut, smo vedno začeli z isto dejavnostjo, ritualom pozdravljanja s pomočjo igranja na glasbilo v krogu. Z osrednjimi glasbenimi dejavnostmi – nekatere od njih bom podrobneje opisala v nadaljevanju – smo se osredotočali na učenje štirih socialnih veščin: pozdrava, vzpostavljanja očesnega in telesnega stika, upoštevanja navodil in pravil ter sodelovanja. Pri dejavnosti igranja na glasbila so otroci uporabljali preprosta glasbila (palčke, tamburin in ropotuljo). Sklepna dejavnost delavnic pa je bila namenjena sproščanju in umirjanju vseh otrok v skupini, ki so poslušali pomirjujočo glasbo ter izvajali skupinsko masažo vseh udeležencev. Pri vseh dejavnostih smo otrokom po potrebi besedno in fizično pomagali.

Na podlagi analiziranih podatkov, pridobljenih iz različnih virov, in sicer iz strokovne dokumentacije, iz intervjuja specialne pedagoginje pred izvedbo glasbenih delavnic, iz zapisanih opažanj v dnevniku posameznih glasbenih delavnic o napredku na področju glasbenega izražanja in socialnih veščin, iz opazovalne sheme izražanja čustev ter iz intervjuja specialne pedagoginje po izvedbi vseh petnajst glasbenih delavnic smo uresničili zastavljene cilje raziskovalne naloge.

Osrednje glasbene dejavnosti v raziskovalni nalogi

Pozdrav

Otroke povabimo, da si ogledajo glasbila, poskusijo nanje igrati, nato si eno izmed njih izberejo. Vsak nato na izbrano glasbilo zaigra v pozdrav sosednjemu otroku v krogu. Ko konča, mu poda glasbilo, ga pogleda v oči in mu pomaha. Na koncu otroci na glasbila zaigrajo skupaj (Pogorevc Jakop, 2000).⁴

Hitro in počasi

Z otroki najprej poslušamo predvajano glasbo. Nato otrokom damo navodilo, naj se na poslušano glasbo gibljejo (hitro ali počasi, odvisno od tempa skladbe), najprej samostojno (oziroma ob pomoči odraslih), potem pa oblikujemo krog z držanjem za roke ter se na hitro in počasno glasbo premikamo v levo in desno smer (Zanjekovič, 2012).

Glasba dotikov

Otroci spoznavajo zvoke človeškega telesa. Naprej jih spoznavajo sami na sebi (ploskajo z obema rokama, udarjajo po nogi in roki ...), nato zvoke izvedejo z roko in nogo z udarjanjem po različnih predmetih v učilnici ter na koncu spoznavajo zvoke, ki jih lahko ustvarijo skupaj (ploskajo z rokami ...) (Grögl in Tetičkovič, 2011).

Dirigent

Otroci se usedejo na blazino. Razdelimo jim različna glasbila. Izberemo otroka, ki bo prvi prevzel vlogo dirigenta. V roke mu damo dirigentsko paličico in mu naročimo, naj dirigira svojemu »orkestru« – otrokom tako, da vsakega izmed njih pogleda, da je na vse otroke pozoren in da zraven »dirigira«, maha s paličico. Drugim otrokom naročimo, naj gledajo dirigenta in mu sledijo. Ko »dirigent« prvič zamahne s paličico, začnejo otroci improvizirati na glasbila. Vse otroke spodbudimo, da se preizkusijo v vlogi dirigenta (Stergar, 2002).

4 Navedeni viri v poglavju Osrednje glasbene dejavnosti v raziskovalni nalogi so bili podlaga za konkretno izvajanje.

Igranje na glasbila v krogu (foto: Kamila Holla)

Vlak zaupanja

Otrokom damo navodilo, naj primejo enega otroka za ramena ali pas in naredijo kolono. Prvi v koloni je strojevodja, ki vodi vlak po prostoru. Otroci si vlogo strojevodje med seboj izmenjujejo. Po glasbi se sprehajajo in z gibanjem sledijo hitrejšemu ali počasnejšemu tempu (Grögl in Tetičkovič, 2011).

Predstavitev rezultatov in ugotovitev

Otroka sta s pomočjo glasbenih dejavnosti iz srečanja v srečanje razvijala glasbeno izražanje, ki se je kazalo z izboljšanjem igranja na glasbila, pozornejšim poslušanjem glasbe, zavzetejšim izvajanjem glasbenodidaktičnih iger in razločevanjem glasnih/tihih zvokov ter počasnih/hitrih tempov.

Večji napredek na področju glasbenega izražanja je dosegla deklica s težjo motnjo v duševnem razvoju, ki je usvojila več ciljev kot deček, ki ima težko motnjo v duševnem razvoju. Kognitivna ohranjenost ima tako pomembno vlogo, saj je vzrok takšnega rezultata dejstvo, da imajo posamezniki s težko motnjo v duševnem ra-

zvoju zaradi kratkotrajne pozornosti, slabšega razumevanja in pomnjenja ter slabših možnosti generalizacije več težav pri usvajanju novih veščin (Heward, 2014). Tako je treba usvojitvi posameznih veščin nameniti več časa in ponavljanja.

Igranje na glasbila

Deklica s težjo motnjo v duševnem razvoju je proti koncu srečanj dokaj samostojno igrala na glasbila brez pomoči odrasle osebe, tako da je držala glasbilo in nanj igrala pri prosti in strukturirani improvizaciji. Deček s težko motnjo v duševnem razvoju je pri igranju na glasbila potreboval več pomoči in fizičnega vodenja.

Poslušanje glasbe

Poslušanje glasbe je bilo iz srečanja v srečanje bolj zbrano, tako poslušanje predvajane glasbe kot tudi tiste, ki so jo otroci ustvarili sami. Najraje sta oba otroka, vključena v raziskavo, poslušala instrumentalno glasbo, pri čemer sta se sprostila in umirila.

Izvajanje glasbenodidaktičnih iger

Glasbenodidaktične igre, ki so bile sestavljene iz različnih glasbenih dejavnosti, sta na začetku izvajala s

fizično pomočjo odrasle osebe. Pri zadnjih srečanjih je bilo te pomoči manj.

Razločevanje med tihimi/glasnimi zvoki in hitrimi/počasnimi tempi

Razlikovanje tihih/glasnih zvokov in hitrih/počasnih tempov sta razvijala postopno z igranjem na različna glasbila ali gibanjem ob glasbi. Boljše razlikovanje na koncu glasbenih dejavnosti je dosegla deklica, ki je potrebovala od začetne fizične pomoči le še besedne spodbude. Deček je pri razlikovanju še vedno potreboval fizično pomoč z besednimi spodbudami.

Izražanje čustev

Na začetku sta otroka pri izvajanju skupinskih dejavnosti z vrstniki pogosto izražala čustva upora, jeze in nezadovoljstva, pri zadnjih srečanjih pa sta začela izražati prijetnejši čustvi veselja ter zadovoljstva, kar je posledica skupinskega izvajanja glasbenih dejavnosti. S. Coyle (2011) je spoznala, da otroci z motnjo v duševnem razvoju pri skupinskih glasbenih dejavnostih, ko se navadijo na posamezne socialne položaje, najpogosteje izražajo čustvo veselja.

Socialne veščine

Iz analize pridobljenih podatkov smo ugotovili, da sta otroka s srečanji razvijala določene socialne veščine (pozdravljanje, vzpostavitev očesnega in telesnega stika, upoštevanje navodil in pravil ter sodelovanje). Deklica s težjo motnjo v duševnem razvoju je bila pri učenju veščin bolj dovzetna, medtem ko je deček s težko motnjo v duševnem razvoju na tem področju slabše napredoval kot njegova vrstnica.

Pozdravljanje

Deklica je pred glasbenimi dejavnostmi redko pozdravljala znane odrasle osebe, vrstnikov pa sploh ni pozdravila. Deček pred izvedenimi glasbenimi dejavnostmi sploh ni pozdravljal nikogar. Po izvedenih glasbenih dejavnostih deklica pozdravi tudi vrstnike, pogleda jim v oči in jim pomaha z manj potrebne pomoči. Deček po izvedbi glasbenih dejavnosti še vedno ne pozdravlja samoiniciativno, je pa bolj dovzetan, da po spodbudi pozdravi.

Vzpostavljanje očesnega in telesnega stika

Socialni stiki, med katere sodita očesni in telesni stik, sta oba otroka razvila do te mere, da sta bolj pripravljena sprejemati socialne stike drugih ljudi, predvsem vrstnikov.

Po končanih glasbenih dejavnostih je deklica pri skupinskih glasbenih dejavnostih vzpostavljala več očesnega stika, tudi z vrstniki. Deček je na koncu glasbenih dejavnosti še vedno težje vzpostavljal očesni stik tako z odraslimi kot z vrstniki.

Pred glasbenimi dejavnostmi sta se deklica in deček telesnih stikov z vrstniki izogibala in se jim celo upirala. Po izvedenih srečanjih se telesnega stika z vrstniki deklica sedaj manj izogiba in se mu manj upira, če so poleg odrasli. Telesnega stika deček še vedno ne vzpostavi samoiniciativno z namenom sodelovanja z vrstniki, je pa do tovrstnih telesnih stikov bolj strpen.

Upoštevanje navodil in pravil

Navodilom in pravilom se je ob glasbenih dejavnostih deklica naučila slediti, deček pa se je ob pomoči manj upiral upoštevanju pravil in navodil. Deček je pri skupinskem izvajanju glasbenih dejavnosti manj vznemirjen in zato lažje upošteva navodila in pravila.

Sodelovanje v skupini

Deklica je pred glasbenimi dejavnostmi težje sodelovala z vrstniki, saj je ti niso zanimali in je bila raje v interakciji z odraslimi. Deček pred glasbenimi dejavnostmi ni sodeloval z vrstniki in je takšnim dejavnostim težko sledil.

Po glasbenih dejavnostih je deklica pri sodelovanju z vrstniki pri skupinskih dejavnostih bolj samostojna in z vrstniki lažje sodeluje kot prej. Ti izsledki se ujemajo z ugotovitvami avtorjev D. Abells idr. (2008), ki so dognali, da otroci z motnjo v duševnem razvoju raje kot pri prostih dejavnostih sodelujejo z vrstniki pri strukturiranih dejavnostih, med katere sodijo tudi glasbene.

Deček se je z vsakim naslednjim srečanjem bolj privadil skupinskim glasbenim dejavnostim in postal bolj fleksibilen pri sodelovanju z vrstniki. Varno okolje, ki ga je ustvarila glasba, ga je spodbudilo k temu, da ga

sodelovanje ne vznemirja toliko kot prej in je za takšne dejavnosti bolj dovzeten.

Ocenjujemo, da sta deček in deklica z glasbenimi dejavnostmi pridobila izkušnje in veščine, ki jih bosta potrebovala v socialnih situacijah. Največje spremembe so se z izpeljanimi glasbenimi dejavnostmi dogodile predvsem pri vzpostavljanju odnosa z drugimi vrstniki in vključevanju v skupinske dejavnosti. Na podlagi pridobljenih in analiziranih podatkov ocenjujemo, da so glasbene dejavnosti pri obeh otrocih spodbudile napredek pri proučevanih socialnih veščinah.

Sklep

Otroci s težjo in težko motnjo v duševnem razvoju so zaradi narave svoje motnje velikokrat prepuščeni individualnemu delu z odraslimi osebami in premalokrat vključeni v skupinsko delo z vrstniki, s katerimi bi razvijali socialne veščine. Ob tem je ustrezno izražanje čustev veselja in zadovoljstva ključnega pomena za vzpostavljanje in vzdrževanje uspešnih socialnih odnosov z vrstniki. Glasba je lahko v tem primeru vezni člen med otrokom in njegovimi vrstniki, saj lahko z njeno pomočjo razvija socialne veščine za vzpostavljanje socialnih interakcij, ki mu pridejo prav tudi v prihodnje.

V raziskovalnem delu magistrskega dela smo ugotavljali, kako in v kolikšni meri lahko pri deklici s težjo in dečku s težko motnjo v duševnem razvoju glasbene dejavnosti vplivajo na socialne veščine sodelovanja, upoštevanja navodil in pravil ter pozdravljanja, na socialne stike med vrstniki, na glasbeno izražanje ter na izražanje čustev.

Po izpeljanih petnajstih glasbenih delavnicah smo s pomočjo analiziranih podatkov prišli do skupnih ter splošnih ugotovitev, da glasbene dejavnosti pozitivno vplivajo in spodbujajo napredek na področju socialnih veščin, glasbenega izražanja ter izražanja prijetnih čustev pri skupinskih dejavnostih z vrstniki pri obeh otrocih. Z osredotočenostjo na posameznega otroka pa smo z dobljenimi rezultati dognali, da je pri deklici, ki

ima težjo motnjo v duševnem razvoju, prišlo do večjih sprememb na področju sodelovanja med vrstniki, vzpostavljanja telesnega in očesnega stika, pozdravljanja ter upoštevanja navodil in pravil, ki so pomembna za skupinsko delovanje. Prav tako je bilo pri njej opaziti večji napredek na področju izražanja čustev veselja in zadovoljstva med glasbenimi dejavnostmi, pri katerih je sodelovala z vrstniki. Pri dečku kot otroku s težko motnjo v duševnem razvoju pa je zaradi njegovih izrazitejših primanjkljajev in težav opaziti manj izboljšav na opazovanih področjih. Glasba, ki je njegovo močno интересно področje, mu je omogočila vzpostavitev varnega okolja, v katerem je bilo sodelovanje z vrstniki z njegove strani lažje izvedljivo. Kljub temu bi potreboval še več urjenja socialnih veščin in drugih spretnosti s pomočjo glasbenih dejavnosti. Menimo, da bi morali z njim izvesti več glasbenih delavnic, da bi prišlo do večjih sprememb na področju socialnih veščin, pri izražanju prijetnih čustev in pri glasbenem izražanju.

Kljub spodbudnim dosežkom pa ob dejstvu, da je bila raziskava oblikovana na majhnem vzorcu otrok s težjo in težko motnjo v duševnem razvoju, ne moremo z gotovostjo trditi, da pozitivni učinki glasbenih dejavnosti na področju spodbujanja socialnih veščin, izražanja čustev in glasbenega izražanja veljajo za celotno populacijo teh otrok. Tudi generalizacija se v obdobju petnajstih srečanj še ni popolnoma izrazila, saj smo se v raziskavi osredotočili na trenutne spremembe ter napredek na glasbenih delavnicah in ne na dolgoročne učinke pridobljenih socialnih veščin med otrokoma ter njunimi vrstniki v drugih socialnih položajih in okoliščinah. Z dobljenimi rezultati potrjujemo dejstvo, da je treba upoštevati vsakega otroka posebej, se seznaniti z njegovimi primanjkljaji, zanimanji in močnimi področji, s katerimi se spodbuja učenje novih vsebin.

Prispevek raziskovalne naloge tako omogoča spoznanje, da je treba osvojene socialne veščine s pomočjo glasbe postopno prenesti v druga socialna okolja ter vzpostaviti njihovo generalizacijo, saj ta omogoča priložnosti za uspešnejši celostni razvoj in kakovostnejše življenje otrok s težjo in težko motnjo v duševnem razvoju.

Viri in literatura

- Abells, D., Burbidge, J. in Minnes, P. (2008). Involvement of adolescents with intellectual disabilities in social and recreational activities. *Journal on Developmental Disabilities*, letnik 14, št. 2, str. 88–94. <http://www.oadd.org/publications/journal/issues/vol14no2/download/abellsEtAl.pdf>
- Belak Ožbolt, J. (1998). Glasba kot oblika ustvarjalnega izražanja pri socialnih igrah. V: Virk, Rode, J. in Belak Ožbolt, J. (ur.), *Socialne igre v osnovni šoli*, str. 49–54. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Bernheimer, L. P., Keogh, B. K. in Guthrie, D. (2006). Young children with developmental delays as young adults: Predicting developmental and personal-social outcomes. *American Journal on Mental Retardation*, letnik 111, št. 4, str. 263–272.
- Borota, B. (2013). *Glasbene dejavnosti in vsebine*. Koper: Univerzitetna založba Annales.
- Carlson, L. (2013). Musical becoming: Intellectual disability and the transformative power of music. V: Wappett, M. in Arndt, K. (ur.), *Foundations of disability studies*. New York: Palgrave Macmillan, str. 83–103.
- Coyle, S. (2011). *A qualitative analysis: The effect of Music Therapy on a person with intellectual disability. Unpublished Social Science Project*. DBS School of Arts: Dublin. http://esource.dbs.ie/bitstream/handle/10788/312/ba_coyle_s_2011.pdf?sequence=1
- Grögl S. in Tetičkovič B. (2011). *Telo v zvoku Gibalno-glasbene igre za otroke s polžkovim vsadkom*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- Hallam, S. (2010). The power of music: Its impact on the intellectual, social and personal development of children and young people. *International Journal of Music Education*, letnik 28, št. 3, str. 269–289. <http://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/0255761410370658>
- Heward, W. L. (2014). *Exceptional Children: An Introduction to Special Education*. ZDA: Pearson.
- Lathom Randocy, W. B. (2002). *Pediatric Music Therapy*. Springfield: Charles C. Thomas. <http://eds.b.ebscohost.com.nukweb.nuk.uni-lj.si/eds/ebookviewer/ebook/bmxlYmtfXzQ0NjMwOV9fQU41?sid=e79b9346-cc4c-4edc-ba-9a-f52bc9fc7fa9@sessionmgr102&vid=1&format=EB&rid=1>
- Marinič, D., Burnik, F., Vališer, A., Barborič, K., Potočnik Dajčman, N. in Dretnik, F. (2015). Otroci z motnjami v duševnem razvoju. V: Vovk Ornik, N. (ur.), *Kriteriji za opredelitev vrste in stopnje primanjkljajev, ovir oz. motenj otrok s posebnimi potrebami*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo, str. 6–7. <http://www.zrss.si/pdf/Kriteriji-motenj-otrok-s-posebnimi-potrebami.pdf>
- Oblak, B. (2000). *Glasbena slikanica 1. Priročnik za učitelje*. Ljubljana: DZS.
- Pepelnak Arnerić, M. (1997). Glasbena terapija pri otrocih in mladostnikih z motnjami vedenja in osebnosti. *Psihološka obzorja*, letnik 6, št. 3, str. 97–104. <http://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-C3TWYR3K>
- Pogorevc Jakop, V. (2000). Glasbena pravljica in glasbene didaktične igre pri otrocih z zmerno in težjo motnjo v duševnem razvoju (Diplomsko delo). Pedagoška fakulteta, Ljubljana.
- Schalkwijk, F. W. (1994). *Music and people with developmental disabilities: music therapy, remedial music making and musical activities*. London: Jessica Kingsley.
- Stergar, I. (2002). *Terapija s pomočjo glasbenih dejavnosti pri otrocih z motnjo v duševnem razvoju* (Diplomsko delo). Pedagoška fakulteta, Ljubljana.
- Voglar, M. (1989). *Otrok in glasba: metodika predšolske glasbene vzgoje*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- Zanjekovič, M. (2012). *Vpliv glasbeno didaktičnih iger na učenje socialnih veščin pri učencih z motnjo v duševnem razvoju* (Diplomsko delo, Pedagoška fakulteta). Dostopno na http://pefprints.pef.uni-lj.si/703/1/Diplomsko_delo_s_prilogami.pdf (10. 5. 2017).
- Žgur, E. (2007). Kdo so otroci s posebnimi potrebami?. V: *Medicinska sestra pri delu z otroki s posebnimi potrebami v Centru za usposabljanje invalidnih otrok Janka Premrla Vojka Vipava: zbornik predavanj* (str. 18–23). Ljubljana: Zbornica zdravstvene in babiške nege Slovenije, Zveza društev medicinskih sester, babic in zdravstvenih tehnikov Slovenije, Sekcija medicinskih sester in zdravstvenih tehnikov v pediatriji.
- Žgur, E. (2013). Dimenzije učenja pri izobraževanju učencev s posebnimi potrebami. *Vodenje v vzgoji in izobraževanju*, letnik 11, št. 2, str. 55–70. http://solazaravnatelje.si/ISSN/1581-8225/2013_2.pdf
- Watson, T. (2007). Working with people with profound and multiple learning disabilities in music therapy. V: Watson, T. (ur.), *Music Therapy with Adults with Learning Disabilities*. New York: Routledge, str. 98–111.